

Plukovník doc. PhDr. Karel Adam, CSc.

45. výročí vzniku československého vojska v SSSR

V červenci jsme si připomenuli 45. výročí vzniku 1. československého samostatného praporu v SSSR. Vznik a bojová cesta 1. čs. praporu, vytvoření 1. čs. samostatné brigády a posléze 1. čs. armádního sboru v SSSR tvoří jednu z nejvýznamnějších stránek revolučních a bojových tradic našeho lidu a ČSLA.

Ve společném boji československých a sovětských vojáků byly položeny základy pevného spolenectví a věčného přátelství našich národů.

První zahraniční vojenskou jednotkou, která byla vytvořena na území SSSR a zúčastnila se bojů po boku Sovětské armády proti německým fašistickým vojskům, byl právě 1. čs. samostatný prapor. K jeho formování se přikročilo v souladu s československo-sovětskou úmluvou z 18. července 1941 a vojenskou úmluvou z 27. září téhož roku. Na jejich základě SSSR umožnil organizovat na svém území čs. vojenské jednotky.

Místem formování čs. vojska v SSSR se stalo uralské město Buzuluk. Zahraniční vedení KSČ, které bylo v Moskvě, všemožně napomáhalo formování československé jednotky a jejímu přetváření v zárodek nové československé armády. Součástí tohoto úkolu strany byla i péče o charakter nové československé armády, která se tvořila na území Sovětského svazu. Proto moskevské vedení KSČ v čele se soudruhem Gott-

waldem poslalo do jednotky své zkušené stranické pracovníky, aby usměrňovali vývoj vojska v duchu důsledného antifašistického boje a aby toto vojsko bylo vskutku nové svým charakterem i svým posláním. Byli mezi nimi soudruzi Dostál, Juran, Harus, Hruška, Procházk, Štětka, Vrbenský, Turjanica a další.

Komunisté svým osobním příkladem působili neobyčejně kladně na průběh bojové přípravy, na upevňování kázně a uvědomělosti. Přestože stranická organizace existovala jen neoficiálně a pracovala nevětejně, příslušníci praporu pocítovali její vliv. Komunisté vnášeli ideje strany mezi masy vojáků, vysvětlovali význam československo-sovětského přátelství a důležitost společného boje proti fašismu.

Velitelem československé vojenské jednotky byl jmenován pplk. Ludvík Svoboda. Již 12. prosince 1941 převzal od předsedy buzuluckého městského sovětu potřebné budovy. Brzy na to obdržela čs. vojenská jednotka od sovětského velení materiální, technické a finanční prostředky. Sovětská vláda umožnila sovětským občanům české a slovenské národnosti a československým občanům žijícím na sovětském území dobrovolně vstupovat do československé vojenské jednotky.

V Buzuluku se vytvořily dobré vztahy mezi našimi vojáky a místními obyvateli. Naši příslušníci pomáhali v místním stro-

jíremském závodě, poskytovali pomoc při sklizni obilí, při výstavbě mostu přes řeku Samarku.

Hlavní úkol, který však naši vojáci plnili, byl výcvik a příprava na boj. Výcvik probíhal velmi intenzivně, až 14 hodin denně za obětavé pomoci sovětských důstojníků a instruktorů.

Zrodu bojeschopného čs. vojska v SSSR přilíš československá vláda v Londýně nepřála. Snažila se, aby na území Sovětského svazu vznikla jen nevelká symbolická jednotka, kterou chtěla podřídit svým politickým cílům.

Zásluhou moskevského vedení KSČ a činnosti komunistů bylo československé vojsko v SSSR budováno jako ozbrojený nástroj národně osvobozenécké boje našeho lidu proti fašismu.

Významnou úlohu při posilování morálního stavu a bojové připravenosti jednotky sehráli osvětoví důstojníci. Politickou a organizační práci komunistů v čs. vojsku v SSSR vedl od dubna 1942 až do konce války PhDr. Jaroslav Procházka.

Velký význam pro vývoj stranickopolitické práce v naší jednotce měly návštěvy vedoucích představitelů KSČ. Zejména projev Klementa Gottwalda, přednesený 27. 5. 1942 v Buzuluku se stal mobilizujícím faktorem při intenzivním budování naší vojenské jednotky.

Klement Gottwald ve svém projevu objasnil čs. vojákům základní myšlenky politiky KSČ a její přístupy k národně osvobozenéckému boji. Dále ve svém projevu zdůraznil, že rozhodující frontou boje s fašistickým Německem je sovětsko-německá fronta. Ukázal, jaký je vztah mezi zahraničím a domácím odbojem a jaké jsou jeho další perspektivy. Objasnil, že čs. vojsko v SSSR je nedílnou jeho součástí.

Gottwald vytyčil požadavek loajality a věrnosti spojencům, zejména Sovětskému svazu. Zdůraznil, že o poválečném uspořádání Československa si rozhodne svobodně náš lid.

15. červenec 1942 vešel do historie čs. jednotky v SSSR jako den, kdy byl pro jednotku přijat oficiální název 1. československý samostatný prapor v SSSR.

Budování našeho praporu naráželo od samého počátku na velký nedostatek velitelů, zejména odborně připravených důstojníků. Proto byla u praporu zřízena poddůstojnická a důstojnická škola, kde vyučovali sověští instruktoři. Zejména v otázce důstojnické školy byly vedeny spory s čs. ministerstvem národní obrany v Londýně, které ji odmítalo uznat a nechtělo přiznat jejím absolventům důstojnické hodnosti, což odůvodňovalo nepodstatnými a formálními argumenty.

Přes intriky čs. vlády v Londýně pokračovala úspěšně výstavba našich vojenských jednotek, takže v létě 1942 byl již prapor v podstatě připraven k boji.

Na základě spontánního rozhodnutí příslušníků 1. čs. samostatného praporu se velitel praporu pplk. Ludvík Svoboda obrátil na J. V. Stalina se žádostí o vyslání na frontu. Po odeslání žádosti se intenzita výcviku ještě zvýšila. S nadšením jsou přijaty sovětské zbraně, které příslušníci praporu dostali 28. října a 15. listopadu 1942.

Na převzetí zbraní úzce navazovala i druhá významná událost, a to složení vojenské přísahy. Poslední prověrku před odchodem na frontu se stalo závěrečné cvičení, které se uskutečnilo 2. prosince 1942 v prostoru Buzuluk-Sucharečko. Toto cvičení bylo mimořádné tím, že mu přihlížel zmocněnec generálního štábu Rudé armády generál G. S. Žukov. Cvičení bylo generálem Žukovem vysoce hodnoceno a prapor byl uznán plně bojeschopným.

Dne 27. ledna 1943 byla 1. čs. samostatnému praporu předána bojová zástava, ke které byla připojena stuha od občanů města Buzuluku s nápisem „Smrt německým okupantům!“.

Následující den, 28. ledna byla vyhlášena zvýšená bojová pohotovost a 30. ledna 1943 opustil prapor Buzuluk a odjžděl na frontu. Zůstalo tam jen náhradní těleso, u něhož se soustřeďovali další dobrovolníci.

Před odjezdem na frontu měl prapor celkem 974 příslušníků. Kromě pušek, samopalů a pistolí byl vyzbrojen 40 lehkými a 12 těžkými kulomety, 9 minomety ráže 50 mm a 9 minomety ráže 82 mm, 16 protitankovými puškami a dvěma protitankovými kanóny ráže 45 mm.

Jeho organizace byla následující: velitelství praporu, tři pěší roty, kulometná, minometná a protitanková rota, dále samostatné čtyři — velitelská, průzkumná, spojovací, ženijní, zdravotnická, zásobovací a týlové jednotky.

Prapor se přesunul po železnici z Buzuluku do Ostrogožska, kde velitel Voroněžského frontu gen. Golikov provedl slavnostní přehlídku praporu, po které následovala ukázka bojového výcviku. V noci na 19. února se prapor přepravil po železnici do Valujek, odkud zahájil pochod na frontu. V Charkově obdržel velitel praporu rozkaz s úkolem, aby se 1. čs. samostatný prapor přemístil na jih od Charkova k řece Mži a tam zaujal obranu na čáře Timčenkov, Mirgorod, Artuchovka.

V prostoru Sokolova, při vedení obrany na řece Mži, příslušníci praporu demonstrovali svoji bojovou připravenost a odhodlání přispět k porážce fašismu a k obnově svobodného Československa. Vojen-

ský a politický význam boje u Sokolova byl značný. Hrdinství Čechů a Slováků v boji bylo sovětskými orgány vysoce oceněno.

Další období v historii našeho vojska v SSSR začalo na jaře roku 1943 a trvalo jeden rok — do jara 1944. Toto období zahrnovalo budování a bojovou činnost 1. čs. samostatné brigády v SSSR.

Vyvrcholením výstavby čs. vojska v SSSR je vznik a výstavba 1. čs. armádního sboru v SSSR a jeho účast v bojích na Dukle a při přímém osvobození Československa v sestavě Sovětské armády.

Při retrospektivním pohledu na historii vzniku čs. vojska v SSSR je třeba zdůraznit, že bylo tvořeno z dobrovolníků, že se v našem vojsku sešli lidé, kteří se rozhodli z vlastní vůle bojovat proti fašismu. To byla velice významná okolnost, která ovlivňovala morálního ducha našich jednotek.

Je třeba ocenit politickou a výchovnou činnost komunistů v jednotkách, která měla pozitivní výsledky a umožnila, že se naše vojenské jednotky v SSSR staly vojskem národní a demokratické revoluce. Komunistům se podařilo vytvářet mezi našimi vojáky takovou atmosféru, kde nebylo místo pro lajdáctví a neplnění úkolů, ale kde byli lidé vedeni k aktivní bojové činnosti, k rozvíjení iniciativy, ke statečnosti i k revolučnímu chápání politického vývoje. Komunisté splnili velmi důležitý úkol — dokázali získat masy vojáků pro program, hlášený komunistickou stranou.

Přes různé snahy reakčních sil ovládnout naše vojsko v SSSR se jim to nepodařilo. Naopak zásluhou KSČ se podařilo již z 1. čs. samostatného praporu vytvořit zcela jinou jednotku, než si přála mít reakce. Důkazem toho bylo pozvání Klementa Gottwalda a dalších soudruhů z moskevského vedení KSČ do Buzuluku. Proti intencím londýnské vlády se 1. čs. samostatný prapor dobrovolně a z vlastní iniciativy přihlásil v srpnu 1942 do boje. Londýnská reakce byla poražena, ztratila své pozice v jednotce a na této skutečnosti rozvíjeli komunisté svou činnost při budování 1. čs. samostatné brigády a 1. čs. armádního sboru v SSSR.

Jedním z negativních pozůstatků předválečné československé armády byla tzv. apolitičnost. Pod apolitičností se skrývala reakční buržoazní politika. Boj nového proti starému bývá vždy těžký. Složitost boje o charakter našeho vojska v SSSR spočívala v tom, že naše vojsko v SSSR bylo součástí zahraničního mocenského aparátu, v jehož čele stála londýnská vláda, svým charakterem buržoazní. Komunisté nebyli ve vládě zastoupeni a pokud se týká

MNO, neměli na ně rovněž přímý vliv. Naše vojsko v SSSR nemohlo být apolitické a také jím nebylo. Komunisté vystupovali proti apolitičnosti a usilovali o to, aby se jednotka a její příslušníci stali politicky uvědomělými, kteří budou bojovat za osvobození našich národů z fašistické poroby a za vytvoření nové československé republiky s takovým společenským a státním uspořádáním, jež bude vyjadřovat vůli lidu.

Tím se naše vojsko v SSSR podstatně odlišovalo od staré předmnichovské armády. Uplatňovala se v něm politika, vyjadřující zájmy lidu. Na základě zkušeností z našich jednotek v SSSR byla zahrnuta do Košického vládního programu zásada, že v nové československé armádě je třeba jednou provždy skoncovat s apolitičností.

Z dějin našich jednotek v SSSR vyplývají cenná poučení pro dnešek. Bylo to vojsko, kde se uplatňovala vedoucí úloha KSČ. Historie potvrdila, že KSČ je nezbytnou složkou armády, která bojuje za pokrokové a spravedlivé cíle.

Naše jednotky v SSSR bojovaly za ideály našich národů a našeho lidu. Bojovaly za obnovu svobody a samostatnosti, za to, aby lid sám rozhodl o osvození vlasti o své další budoucnosti. Potvrdily, že jsou zárodkem nové demokratické a lidové armády.

Československá lidová armáda, jako armáda socialistického Československa, symbolizuje hodnoty, které se utvářely v průběhu vývoje cesty revolučních a pokrokových dějin našich národů. Rozhodující místo na této cestě zaujímá československé vojsko, vytvořené na území SSSR. Tehdy, uprostřed Velké vlastenecké války, se stalo základem nové československé lidové armády.

V průběhu společných bojů se utvářelo a sílilo bojové přátelství čs. jednotek a Sovětské armády. Bojové síly a připravenost našich jednotek bylo dosaženo díky všestranné materiální a morálně politické pomoci SSSR a jeho armády.

Projevem morálně politické pomoci, významně ovlivňující morálně politický stav příslušníků čs. jednotek v SSSR, byla ta skutečnost, že sovětská vláda ve smlouvách, uzavřených v průběhu druhé světové války, uznala Československo v jeho předválečných hranicích a zavázala se poskytnout všestrannou pomoc jeho lidu v boji proti fašismu.

Celý protifašistický odboj a především bojová činnost čs. jednotek po boku Sovětské armády se staly významnou revoluční a bojovou tradicí našich národů a ČSLA. Rozvíjet tuto tradici znamená kromě jiného také upevňovat bratrský svazek armád Varšavské smlouvy.

Na základě tradic a zkušeností ze společné bojové činnosti čs. jednotek a Sovětské armády probíhala výstavba a sílila Československá armáda v poválečném období. Zejména po únoru 1948 byly vytvořeny podmínky pro naplňování vojenské politiky KSČ a byla otevřena cesta k budování armády socialistického typu.

Socialistický vývoj Československa vytvořil podmínky pro nejširší spolupráci se Sovětským svazem a jeho armádou. Bojová družba a přátelství, jejichž základy byly položeny v bojích Velké vlastenecké války, se staly trvalou hodnotou ve vztazích našeho a sovětského lidu, naší i Sovětské armády.

Sovětský svaz vedle významné pomoci v oblasti materiálně technického zabezpečení výstavby ČSLA, sehrál významnou úlohu při přípravě důstojnických kádřů, při předávání poznatků sovětské vojenské vědy a v celé řadě dalších oblastí života armády.

Historie vzniku a bojové tradice našeho vojska v SSSR jsou významným zdrojem

výchovy příslušníků ČSLA k socialistickému vlastenectví a proletářskému internacionalismu.

Úlohou velitelů musí být, aby v družném úsilí se stranickými a svazáckými organizacemi usilovali o to, aby revoluční a bojové tradice v ČSLA plnily třídně vyhraněnou politickovýchovnou funkci při výchově příslušníků armády. To také všem velitelům ukládají Směrnice pro ideologickou práci v Československé lidové armádě, kde je uvedeno, že k základním úkolům ideologické práce patří: „Rozvíjet výchovu vojáků na revolučních a bojových tradicích pracujícího lidu, KSČ a ČSLA. Vést je k tomu, aby pochopili odkaz revoluční minulosti pro socialistickou přítomnost, nutnost jej chránit a vlastní prací rozvíjet.“

Studium zkušeností z bojové činnosti čs. vojenských jednotek v SSSR jsou velmi cenné i z hlediska vojenskoodborného. Historie zobrazuje organizační výstavbu, systém velení jednotkám, je zdrojem poučení pro osvojování si vojenského umění.

СОДЕРЖАНИЕ

Полковник Богумил Гниздо, кандидат философских наук, профессор	
Буржуазная военно-политическая дезинформация — средство идеологического воздействия на общественное мнение	3

Автор объясняет современные направления военно-политической дезинформации, развиваемые прежде всего американским государственным аппаратом и представителями военно-промышленного комплекса США. Показывает бесперспективность стремления американского империализма и его союзников по НАТО достичь одностороннего военного превосходства.

Подполковник Йосеф Чермак	
Сознание военнослужащих и идеологические диверсии	9

В статье рассматриваются вопросы важнейших предпосылок эффективной борьбы с влиянием идеологических диверсий, проникающих в части и подразделения ЧНА. Основой являются данные о важнейших механизмах переноса идейно-диверсионной информации в сознание военнослужащих действительной службы.

Великая Октябрьская социалистическая революция и защита советского государства	13
---	-----------

В статье содержится разбор основных периодов защиты советского государства и сделаны основные выводы по военному искусству. Извлечены уроки и для современного периода.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Вацлав Роучка, кандидат военных наук, доцент	
Преследование отходящего противника в наступательной операции	19

Автор объясняет условия, цели, формы и принципы преследования в наступательной операции, а также задачи командующего и штаба армии (фронта) при принятии решения и при управлении боевыми действиями войск.

Полковник Йиржи Кржижек, кандидат военных наук, доцент	
Бой дивизии в окружении	24

Автор объясняет условия, при которых может произойти окружение, а также основные принципы боя дивизии в окружении и при выходе из него. Упор сделан на особенности организации боя командиром и штабом дивизии в этих условиях.

Подполковник Ладислав Горак	
Особенности работы командира и штаба дивизии при организации и ведении наступления на горно-лесистой местности	31

Автор, на основе полученного на тактических учениях опыта, обобщает некоторые особенности работы командира и штаба дивизии при подготовке решения на боевые действия на горно-лесистой местности.

Полковник Франтишек Коржистек, кандидат военных наук, доцент	
Влияние полевой АСУ на методику работы командира и штаба дивизии	38

Автор рассматривает актуальную проблематику процесса подготовки и организации боя в автоматизированной системе управления. Анализирует влияние этих средств на методы работы органов управления и подчеркивает внутреннее и внешнее сопряжение в процессах управления войсками. Приводит некоторые варианты для практического решения вопросов.

Полковник Йосеф Доброволны	
Предварительное боевое распоряжение для разведки в АСУ	44

Автор обсуждает возможности разработки формализованной боевой документации в рамках полевой автоматизированной системы управления в тактическом звене. Приводит варианты разработки предварительного боевого распоряжения для разведки.

Полковник Олдриж Яната, кандидат военных наук
полковник Ян Мах

Развитие радиоэлектронных средств противника, основные задачи и требования к радиоэлектронной борьбе 49

Авторы рассматривают основные тенденции развития технической разведки, автоматизированных систем управления и руководства, связи и средств РЭБ вероятного противника. На основе этих тенденций определяют основные задачи и требования к радиоэлектронной борьбе в современных условиях в ходе операций коалиционного состава.

Полковник Йиндриж Вавра

Переход к новому качеству руководства армейской авиацией 56

Автор раскрывает предпосылки дальнейшего развития нашей армейской авиации по качественной и количественной стороне, а также изменения в руководстве ею.

Полковник Ян Славик, кандидат военных наук, доцент

Вопросы организации инженерного обеспечения форсирования водных препятствий дивизией с хода 62

Автор рассматривает некоторые задачи инженерного обеспечения, которые необходимо решить при планировании наступления с форсированием водных препятствий в штабах общевойсковых частей и соединений.

Подполковник Милан Ружичка

Методика расчета потерь танковой и автомобильной техники в рамках КШУ при оперативном скачке 67

Автор решает одно из действий разработчиков учения и, по необходимости, обучаемых при подготовке данных для решения заместителя командира по вооружению данного звена, а тем самым и данных для командира. Алгоритм расчета потерь автомобильной техники можно использовать также для других видов техники и вооружения.

Полковник Властимил Вонплатек, кандидат медицинских наук, доцент

Воздействие тепловой нагрузки и недостатка сна на работоспособность 74

Автор на основе научных данных и собственных наблюдений подчеркивает значение теплового равновесия и необходимость сна для сохранения физических и душевных сил.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Вопросы боевых действий с противником в тылу своих войск 81

ИНФОРМАЦИИ

Полковник Ян Репаски

Комбинированный наземный и воздушный бой 87

Статья по своему содержанию четко раскрывает концепцию этого вида боя. Объясняет различные понятия и их содержание. Особенно анализируется содержание глубоких ударов и основные способы их проведения.

Полковник Карел Адам, кандидат философских наук, доцент

45-ая годовщина возникновения чехословацких войск в СССР 91

Автор объясняет историю возникновения и боевые традиции наших войск в СССР как важный источник воспитания личного состава ЧНА в духе социалистического патриотизма и пролетарского интернационализма.